

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-11>

**REALIZATION OF THE RIGHT TO EDUCATION
AND ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS UNDER
MARTIAL LAW: ANALYSIS OF LEGISLATION**

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ОСВІТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ
ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:
АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА**

Riabovol L. T.

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor,
Professor at the Department of Law
and Law Enforcement
Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian
State Pedagogical University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Рябовол Л. Т.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри права та
правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені
Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Krushenitskyi V. S.

*second (master's) level of higher education,
specialty 262 Law enforcement activity
Volodymyr Vinnichenko Central Ukrainian
State Pedagogical University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Крушеніцький В. С.

*здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти, спеціальність 262
Правоохоронна діяльність
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

Відповідно до ч. 1 ст. 53 Конституції України, «Кожен має право на освіту» [1]. Ця конституційна норма конкретизується у Законі України «Про освіту», згідно зі ст. 3 якого, «Кожен має право на якісну та доступну освіту», «Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти», « Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видах, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, ...» освіти [5]. У рамках нашого дослідження акцентуємо увагу на питання реалізації права на повну загальну середню освіту (ЗСО), що є, згідно з ч. 2 ст. 53 Конституції, обов'язковою.

Як зазначено у ч. 2 ст. 64 Основного Закону, в умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав та свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Закріплено також перелік прав і свобод (є вказівка на відповідні статті), які не можуть бути обмеженими у таких умовах [1]. Права на освіту у цьому переліку немає, отже, воно може бути обмеженим в умовах воєнного стану. В Указі Президента

України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 вміщено перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина (є вказівка на відповідні статті Конституції України), які можуть обмежуватися у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану на період дії цього правового режиму [2]. Право на освіту також є у цьому переліку.

Наразі увагу слід акцентувати на зміни освітнього законодавства щодо державних гарантій в умовах воєнного стану. Закон України «Про освіту» доповнено статтею 57⁻¹ [5]. Згідно з ч. 1 цієї статті, здобувачам освіти та працівникам закладів освіти (ЗО), установ освіти та наукових установ на час особливого періоду гарантується: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників; збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплати стипендії та інших виплат, передбачених законом; місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчуванням (у разі потреби). Забезпечення перелічених державних гарантій тісно пов'язане зі створенням безпечного освітнього середовища (сукупність умов у ЗО, що унеможлиблюють заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди (ч. 2⁻¹ ст. 1 того ж закону)), а також організацією здобуття освіти й освітнього процесу в умовах воєнного стану. Відповідний обов'язок покладається на таких суб'єктів у межах їх компетенції, як: органи виконавчої влади, органи військового командування, військові, військово-цивільні адміністрації та органи місцевого самоврядування, їх представники, посадові особи, органи управління у сфері освіти; заклади та установи освіти, наукові установи; громадські об'єднання.

Враховуючи, що частина питань створення безпечного освітнього середовища, організації здобуття освіти, освітнього процесу, інші питання у сфері освіти і науки в умовах воєнного стану, переважно, не врегульовані законом, відповідне нормативно-правове забезпечення функціонування системи освіти і науки здійснює центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки, зокрема шляхом видання наказів, які не є регуляторними актами і підлягають державній реєстрації лише у разі, якщо стосуються прав, свобод, законних інтересів та обов'язків громадян і юридичних осіб.

Слід, однак, зазначити, що деякі питання організації освітнього процесу, зокрема у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), наразі унормована шляхом внесення доповнень до Закону України «Про повну загальну середню освіту» [6]. Так, на час дії воєнного стану зупиняється дія положень ч. 3 ст. 10 цього закону, яка стосується організації освітнього процесу у ЗЗСО в межах навчального року, зокрема щодо

його початку – у День знань (1 вересня) і тривалості – не менше, як 175 навчальних днів та закінчення не пізніше 1 липня наступного року. На час воєнного стану зупиняється також дія положень ч. 2 ст. 12 щодо кількості учнів у класі державного, комунального ЗО, яка, за загальним правилом, не може становити: менше 5 учнів; більше 24 учнів, які здобувають початкову освіту, та більше 30 учнів, які здобувають базову чи профільну середню освіту (п. 2-1 розділу X). Важливим для організації освітнього процесу у ЗЗСО у 2021/2022 навчальному році є доповнення Закону України «Про повну загальну середню освіту» пп. 14 п. 3 розділу X, згідно з яким, здобувачі освіти, які завершують здобуття повної ЗСО у цьому навчальному році, звільняються від проходження державної підсумкової атестації.

МОН України на виконання приписів законодавця видав відповідні накази, як: Про деякі питання організації здобуття ЗСО та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні; Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року.

Відповідно до першого, на уповноважені органи (органи управління у сфері освіти місцевих органів виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, у підпорядкуванні яких перебувають ЗЗСО) покладено зобов'язання забезпечити: зарахування здобувачів ЗСО, які вимушені були змінити місце навчання та/або проживання і проживають в Україні чи за її межами, до ЗО за заявою, що подається одним із законних представників здобувача освіти будь-якими засобами зв'язку чи в інший спосіб (нарочно, факсом, електронною поштою, тощо, за вибором заявника); здобуття ЗСО для здобувачів освіти за будь-якою формою, що може забезпечити ЗО та є найбільш безпечною для них; оплату праці працівників ЗО незалежно від їх поточного місця проживання в Україні чи за її межами, тощо [3].

Другим наказом затверджено Методичні рекомендації щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року [4], зокрема, щодо: організації освітнього процесу та тривалості навчального року; підсумкового оцінювання; переведення учнів на наступний рік навчання і видачі документів про здобуття освіти. Щодо першого питання, МОН України рекомендує ЗЗСО вирішувати ці питання у межах їх академічної автономії. Так, відповідно до ч.ч. 3-4 ст. 10 Закону України «Про повну ЗСО» питання організації освітнього процесу, виконання освітньої програми (ОП), навчального плану (НП) є внутрішнім питанням кожного ЗЗСО, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників. Саме тому, МОН України рекомендує ЗЗСО: самостійно визначити день закінчення освітнього процесу у 2021/2022 навчальному році та внести

відповідні зміни до структури навчального року; забезпечити виконання ОП та НП шляхом ущільнення навчального матеріалу, тощо, з використанням технологій дистанційного навчання та внести відповідні зміни до календарно-тематичного планування з усіх навчальних предметів; забезпечити надання дітям психологічної підтримки.

Щодо підсумкового оцінювання, рекомендації надано щодо організації та проведення: семестрового оцінювання за II семестр – за результатами тематичного та / або поточного оцінювання (отриманого учнями під час очного, змішаного, дистанційного навчання) та / або підсумкового оцінювання за II семестр (у т. ч., у вигляді письмової контрольної роботи, онлайн-тестування, діагностичної роботи, усної співбесіди тощо); річного оцінювання – на підставі семестрових оцінок з урахування динаміки особистих результатів навчання учня з предмета та сформованості умінь застосовувати набуті знання; державної підсумкової атестації – здобувачів ЗСО звільнено від державної підсумкової атестації. Останній припис окремо закріплено також у наказі МОН України «Про звільнення від державної підсумкової атестації учнів, які завершують здобуття початкової та базової загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році» від 28.02.2020 № 232.

Регулювання окремих аспектів організації освітнього процесу, окрім наказів, МОН України також забезпечує листами, як: Про надання інформації, наприклад, щодо організації дистанційної роботи працівників закладів освіти та наукових установ за допомогою ІКТ від 15.03.2022; Щодо зарахування до 1-го класу закладів загальної середньої освіти від 16.04.2022, тощо.

У результаті аналізу доповнень до освітнього законодавства можемо констатувати, що в умовах воєнного стану в Україні забезпечується реалізація права на освіту загалом, зокрема організація освітнього процесу в ЗЗСО.

Література:

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254л/96-ВР. URL: <http://surl.li/cnmov> (дата звернення: 25.07.2022)
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <http://surl.li/bqxpq> (дата звернення: 25.07.2022)
3. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні: наказ МОН України від 28.03.2022 № 274. URL: <http://surl.li/cnmrx> (дата звернення: 26.07.2022)

4. Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань завершення 2021/2022 навчального року: наказ МОН України від 01.04.2022 № 274. URL: <http://surl.li/cdhfr> (дата звернення: 26.07.2022)

5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://bit.ly/38kL6y3> (дата звернення: 24.07.2022)

6. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <http://surl.li/mfrk> (дата звернення: 25.07.2022)

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-12>

THE PROBLEM OF STATUS OF THE CITY OF SEVASTOPOL AFTER THE DEOCCUPATION

ПРОБЛЕМА СТАТУСУ МІСТА СЕВАСТОПОЛЯ ПІСЛЯ ДЕОКУПАЦІЇ

Trubchaninov K. S.

*Student of Mastership Program «Law»
Faculty of Law Sciences
National University
of Kyiv-Mohyla Academy
Kyiv, Ukraine*

Трубчанинов К. С.

*студент магістратури факультету
правничих наук
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»
м. Київ, Україна*

Одним з очікуваних результатів реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя Президент України визначив зміцнення національної стійкості України [7]. Задля досягнення цієї мети Україна *inter alia* впроваджує реформи у сфері децентралізації та розробляє заходи з відновлення роботи органів місцевого самоврядування на території м. Севастополя після звільнення тимчасово окупованої території та відновлення на цій території конституційного ладу України. У зв'язку з цим виникає потреба у дослідженні проблем, пов'язаних із наявністю у м. Севастополя спеціального статусу.

Спеціальний статус м. Севастополя на конституційному рівні було закріплено ще до здобуття незалежності України. Так, частиною другою статті 77 Конституції УРСР 1978 року встановлювалося, що містами республіканського підпорядкування в Українській РСР є Київ і Севастополь [2]. Водночас експерти Центру дослідження безпекового середовища «Прометей» стверджують, що статус Севастополя як міста республіканського підпорядкування у радянські часи не означав, що